

<https://helda.helsinki.fi>

Maaseutu on kaupungin äiti : - Maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla 1916 - 1918

Jumppanen, Aapo

2021-12-31

Jumppanen , A 2021 , ' Maaseutu on kaupungin äiti : - Maaseudun ja kaupungin
vastakkainasettelu Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla 1916 - 1918 ' , Maaseutututkimus =
Finnish journal of rural studies , Vuosikerta. 29 , Nro 3 , Sivut 67-98 . <https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112888>

<http://hdl.handle.net/10138/338477>

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112888>

unspecified

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Maaseutu on kaupungin äiti

Maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla 1916–1918

Aapo Jumppanen

Tässä poliittisen historian alaan kuuluvassa artikkelissa tarkastellaan maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelun ulottuvuuksia Maaseudun Tulevaisuus -lehdessä vuosina 1916–1918. Käytettyä argumentaatiota arvioidaan suhteessa modernisaatiokehitykseen, joka 1860-luvulta eteenpäin alkoi muokata Suomen agraaria elinkeino- ja yhteiskuntarakennetta. Maaseudun ja talonpoikien yhteiskunnallisen merkityksen ja elämäntavan nähtiin vaarantuvan. Tilalliset järjestäytyivät puolustamaan etujaan maalaisliiton ja Maataloustuottajain Keskusliiton ympärille. Maaseudun Tulevaisuus oli tärkeä näiden järjestöjen puolestapuhuja.

Maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu näkyi lehdessä kahden teeman kautta. Kaupunkien suurteollisuus ja sosialistinen kiihotus olivat leviämässä maaseudulle. Ne uhkasivat talonpoikien hegemonista asemaa, pienomistajuutta sekä maaseutuväestön yhtenäisyyttä. Kaupungit ja kaupunkimainen elämäntapa olivat myös moraalinen ja fyysinen uhka maaseudun elämäntavalle ja sen asukkaille sekä laajemmin koko suomalaiselle yhteiskunnalle. Kansakunnan tulevaisuuden nähtiin olevan maaseudulla, ei kaupungissa.

Asiasanat: Maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus, poliittinen historia, modernisaatio, lehdistöhistoria.

DOI: 10.51807/maaseutututkimus.112888

Tässä artikkelissa tarkasteltu ajanjakso 1916–1918 tarjoaa poikkeileikkauksen vuosiin, jolloin Maaseudun Tulevaisuus oli voimakkaimmin suuntautunut maaseutukulttuurin ja sivistyksen vahvistamiseen. Tutkimuskysymykseni ovat: Miten ja miksi maaseudun ja kaupungin välisiä eroja ja yhteiskunnan kaupungistumisen uhkakuvia tuotettiin Maaseudun Tulevaisuuden sivulla 1916–1918, sekä miten käsitystä yhtenäisestä maaseudusta ja sen asukkaista rakennettiin ja miksi?

Tutkimusmenetelmänä käyttämäni historiallisten alkuperäislähteiden kontekstualisoivaa lähiluentaa täydennän Olli Rosenqvistin kehittämällä maaseudun hegemonisen kamppailun mallilla. Sen mukaan yhteiskunnassa eri intressiryhmät tarjoavat omia ideologisia tai kulttuurisia merkitysjärjestelmiään maaseutu-käsitteen sisällöksi (Rosenqvist 2004, 55–57). Näkemys kytkeytyy laajasti ottaen politiikan kielellistä ulottuvuutta painottavaan tutkimustraditioon, jossa kieli nähdään keskeisenä poliittisen toiminnan muotona. Sanat ovat tekoja, joiden avulla poliittiset toimijat kamppailevat keskenään vallasta ja konstruoivat itsensä kannalta tarkoituksenmukaista sosiaalista todellisuutta (esim. Palonen 1993; Jackson 2006). Rosenqvistin esikuvana on toiminut ennen kaikkea Andy Pratt (1996), joka näkee maaseutudiskurssit yhteiskunnallisten kamppailuiden ilmentyminä. Prattin mukaan tämän taistelun kuvaamisessa voidaan hyödyntää Antonio Gramscin jaottelua poliittisen tietoisuuden kolmesta tasosta (Gramsci 1973). Ensimmäinen on primitiivis-taloudellinen tietoisuus, jossa ajetaan vain omia taloudellisia etuja. Toisena on poliittis-taloudellinen tietoisuus, jossa tiedostetaan koko yhteiskuntaluokan intressit. Viimeisenä tulee hegemoninen taso, jossa hallitsevan aseman saavuttanut luokka pystyy sulauttamaan omaan toimintaansa toisten liikkeiden tavoitteita. (Rosenqvist 2004, 97, 16.)

Tunnistin Maaseudun Tulevaisuudessa vuosina 1916–1918 maaseudun ja kaupungin erojen ja maaseudun yhtenäisyyden rakentamista käsitelleet kirjoitukset käymällä kaikki tutkimusjakson aikana julkaistut lehdet läpi. Tätä auttoi niiden suhteellisen pieni määrä: 51 numeroa. Lehden julkaisemista häittäsivät tutkimusjaksolla muun muassa työtaistelut sekä kevään 1918 sisällisota (esim. MT 21.8.1917, Kirjaltaja- y.m. –; MT 15.5.1918a, Katsaus).

Yksi keskeinen lehden sivuilla käytetty keino maaseudun ja kaupungin kahtiajakoon oli kuvata kaupunkimaisen elämäntavan ihmismielelle, keholle ja siveydelle aiheuttama uhka, jota havainnollistettiin stereotyyppien avulla. Vastakkain asetettiin kunnolliset kovaan ja rehelliseen

fyysiseen työhön kasvaneet sankaritalonpojat sekä kaupunkien hienostelevat herrat, joutavanpäiväiset ja fyysisesti heikot kirjaviisaat, suurpää-omaa edustavat pohatat sekä tehtaiden levoton sosialistinen työväki. Tällaisten vertailuasetelmien kautta luotiin ja vahvistettiin käsityksiä kahdesta toisilleen vastakkaisesta ihmistyyppistä ja elämäntavasta. Maaseudun jalosta, ahkerasta ja pyyteettömästä kansasta sekä kaupunkien ahneesta, taantuneesta ja rettelöivästä kansasta.

Suomalaista maaseutua sisäisesti riivanneet epäkohdat, kuten torppari-kysymys, pyrittiin lehdessä painamaan unohduksiin. Niiden sijaan korostettiin maaseudun yhtenäisyyttä ja harmoniaa. Esimerkiksi pienviljelijöiden aseman parantamista ajanut professori Hannes Gebhard korosti enemmän maaseudun ja kaupungin välistä vastakkainasettelua kuin maaseudun sisäisiä epäkohtia (Peltonen 2004b, 217–218). Kaupunkilaisten ja teollisuuden esittäminen maaseudun yhteiskunnallisina vihollisina oli keino, jolla pyrittiin aatteellisesti yhtenäisen maaseudun luomiseen poliittisesti ja taloudellisesti herkässä tilanteessa, jossa maaseudun tilattoman ja tilallisen talonpoikaisväestön välit olivat kärjistymässä (Jumppanen 2018; Kuisma 1993, 397–398; Alapuro 2001, 303).

Rahan, rahvaan ja kaupunkien valtaa vastaan – Maaseudun Tulevaisuus modernisaatiokritiikin kanavana?

Maaseudun Tulevaisuuden perustaminen kytkeytyi omalta osaltaan Suomessa 1860-luvulta eteenpäin tapahtuneeseen elinkeinorakenteen ja elämäntavan murrokseen, jota on kutsuttu modernisaatioksi. Perinteinen sääty-yhteiskunta ja sen uskomusjärjestelmät kyseenalaistettiin. Kansakoululaitoksen laajentaminen nosti kansan sivistys- ja osaamistasoa. Uuden teknologian käyttöön ottaminen mullisti elinkeinoelämän ja yhdyskuntarakenteen teollistumisen ja liikenneyhteyksien kehittymisen myötä. Myös aikakäsitys alkoi muuttua. Teollisuudessa työskenneltiin kellon, ei satokausien tai päivän pituuden mukaan. Myös nopeammat kulkuvälineet tekivät ajan mittaamisesta aiempaa tärkeämpää. Kansakoulu opetti niin maaseudun kuin kaupungin lapsia uuteen aikakäsitykseen. Kaiken tämän koettiin nopeuttavan elämäntahtia ja ajantajua. (Stark 2006, 213–214; Rasila 1982a, 13–14; Rasila 1982b, 154; Mikkola 2006, 193; Eskola 1965, 9–10.)

Myös rahatalous laajeni harppauksin. Teollistumisen myötä palkkatyöläisyys lisääntyi. Sidos ajankäytön ja rahan välillä tiivistyi, ajasta alkoi tulla

rahaa. Parantuneet liikenneyhteydet rautateineen ja kanavineen alkoivat liittää myös maaseutualueita aiempaa vahvemmin rahatalouden piiriin. Meijeri- ja metsäteollisuus olivat tässä edelläkävijöitä. (Heinonen 1998, 46, 49.) Rahatalouteen siirtyminen muutti yhteiskunnan arvojärjestelmää. Moderneissa yhteiskunnissa raha on sekä vaihdon väline että arvon mittari, mutta sen käyttö on myös sosiaalista elämää vahvasti jäsentävä rituaali (Douglas 2001, 70). Rahan merkityksen kasvu siis muutti arkipäiväisiä uskomusjärjestelmiä ja loi pohjaa nykyisenkaltaisen kulutusyhteiskunnan synnylle (Heinonen 1998, 9, 105).

Modernisaatio ei tarkoittanut koko yhteiskunnan arvojen ja tapojen äkkinäistä ja perinpohjaista muutosta, vaan myös jatkuvuudelle on ollut siinä sijansa (Inglehart & Baker 2000, 20). Vielä 1800-luvun lopulla Suomessa oli käytössä paikallinen aika ja ”rautatieaika” sekä lennätinkonttoreissa käytetty Pietarin aika. Yhteinen aika koko maassa otettiin käyttöön vasta vuonna 1921 (Heinonen 1998, 46). Myös alueelliset erot olivat merkittäviä. Siinä missä korkean elintason Etelä-Pohjanmaalla oli jo 1800-luvun lopulla siirrytty laajasti rahatalouden piiriin, maksettiin Etelä-Savossa vielä merkittävä osa palvelusväen palkoista viljana. (Rekonen 2013, 4.)

Visa Heinosen mukaan Suomen maaseudulla elettiin puoliomavaraistaloudessa vielä sotien välisenä aikana. Rahatalouden läpimurto suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui vasta 1930-luvun lopussa. Myös arvot ja asenteet muuttuivat hitaasti. Pohjavireeltään talonpoikainen ja kristillinen yleiskulttuuri alkoi meillä muuttua asteittain kohti modernia kulutusyhteiskuntaa vasta toisen maailmansodan jälkeen. (Heinonen 1998, 60, 246, 53.) Kokonaan talonpoikainen arvomaailma ei ole kadonnut vielä 2000-luvullakaan. Sillä on edelleen merkitystä esimerkiksi maataloustuottajien parissa (Laitalainen & Silvasti 2007, 5–8, 16).

Modernisaation myötä maaseutumaisen Suomen rinnalle alkoi kehittyä teollistuva kaupunki-Suomi. Teollisuuden kehittäminen näytti tarjoavan tien nopeaan kansakunnan varallisuuden ja elintason kasvattamiseen. Suomen ulkomaankauppa esimerkiksi kasvoi yli 6,5-kertaiseksi vuosien 1865–1910 välillä. (Rasila 1982a, 13–14; Rasila 1982b, 154; Eskola 1965, 9–10.) Teollisuudessa maksettiin maataloutta korkeampia palkkoja työntekijöille. Elintaso kaupungeissa kohosi maaseutua nopeammin. Kaupungit tarjosivat myös sellaisia huvittelu- ja kouluttautumismahdollisuuksia, joita maaseudulla ei ollut. (Heinonen 1998, 48; MT 1.10.1916, Työhön ryhtyessä; MT 22.6.1918b, Talonpoika.)

Vuosien 1860–1914 välillä maaltamuutto jatkui ja kiihtyi samaan aikaan, kun ihmisten ajatustottumukset ja arvostukset muuttuivat yhdessä elinkeinorakenteen monipuolistumisen kanssa. Vanhan agraariyhteiskunnan sidonnaisuudet alkoivat murtua: ammattikuntalaitos poistettiin ja maatalous alkoi muuttua yhdeksi elinkeinoksi muiden joukossa. Samaan aikaan palvelusväki alkoi niin maalla kuin kaupungeissa järjestäytyä joukkovoimaan tukeutuvaksi työväenliikkeeksi. (Rasila 1982a, 13–14; Rasila 1982b, 154; Mikkola 2006, 193; Eskola 1965, 9–10; Stark 2006, 213–214.)

Suurteollisuus, ”sosialistit” ja kaupunkilaisuus uhkina – Maaseudun Tulevaisuus modernisaation vastavoimana ja talonpoikaissäädyn perinteiden jatkajana

Teollisuuden kasvava merkitys ja kaupunkimaisen elämäntavan houkuttelevuuden kasvu johtivat tilanteeseen, jossa maaseudun elinkeinojen ja asukkaiden painoarvo alkoi laskea suomalaisessa yhteiskunnassa. Maatatalouden merkitys tärkeimpänä tuotannon ja kulutuksen yksikkönä kyseenalaistui. Ihmiset eivät enää olleet samalla tavoin maahan sidottuja kuin aiemmin (Stark 2006, 16). Tosin vielä vuonna 1921 peräti 84 prosenttia suomalaisista asui maaseudulla (Rasila 1982c, 139). Yhteiskunnan modernisaatio ja siihen kytkeytyneet teollistuminen ja kaupungistuminen herättivät laajaa vastarintaa. Uudistukset työn koneellistumisesta kuluttamiseen ja kansakoululaitokseen saivat vastustajansa (Mikkola 2006). Maaseudun Tulevaisuudella oli modernisaation vastustamisessa oma roolinsa maaseudun, maalaisten ja maatalouden puolustajana.

Ensimmäisessä 1.10.1916 ilmestyneessä numerossa lehden tehtäväksi asetettiin maaseudun yhteiskunnallisten, taloudellisten ja sivistyksellisten olojen kehittäminen, joita uhkasivat muun muassa teollisuus- ja suurkapitalismi sekä ”kaupunkilaisnäkökohdat”. Maaseudun tulevaisuuden erityisenä tavoitteena oli kansankunnan ”elämän perustuksia” lujittavan maataloustuotannon vahvistaminen ja lisääminen yhteiskunnassa. (MT 1.10.1916, Työhön ryhtyessä)

Maaseudun Tulevaisuus oli siis lähtökohdiltaan konservatiivinen lehti, joka korosti perinteisen agraariyhteiskunnan merkitystä. Sen sivuilla suhtauduttiin jokseenkin epäillen moniin uusiin ilmiöihin:

Vanhat ihmiset tuntevat ajan, joka muistuttaa nykyistä yhtä vähän kuin lavakärkyt autoa, savupirtti ”salia” tai tikarainen, pärevalkeinen sauna kaupungin kylpyä sähkövaloineen. – Ei kukaan ollut ollut kovin rikas eikä kukaan kovin köyhä. Maidolla ja lihalla oli vähän arvoa, metsillä vielä vähemmän. Kaiken valmisti ihmiskäsi ja sama käsi alusta loppuun. – – Tunnuksena oli yksilöllinen pikkutuotanto – suurteollisuus puuttui. Ja sen mukana puuttui luokkataistelu, sosialismi, ”riistäjät” ja kurjalisto, sokerinpuute, voipula ja jonotus. Vanhemman väen mielessä tuo aika usein kuvasteleikse kultaisena rauhan aikana. – – Ja sehän on totta. – – Tämä nykyinen yhteiskunta on jokaisen sitä parantavan mielestä kuin knalli, jonka päälle on istuttu – ei siinä ole ehjää kohtaa. (MT 22.6.1918a, Päivänpaiste, pata ja sosialismi.)

Lehden toimituskunnalla oli oman aikansa näkökulmasta perusteltuja syitä vastustaa kehitystä, jonka tulevia hedelmiä, kuten elintason merkittävää kasvua he eivät kyenneet mitenkään ennalta näkemään. Taustalla vaikuttivat esimerkiksi lehden lukijakunnan yhteiskunnalliset pyrkimykset. Siitä huolimatta, että Maaseudun Tulevaisuus asetti tavoitteeseen maaseudun olojen kehittämisen yli sosiaalisäätyrajojen, oli sen keskeisimpänä intressiryhmänä tilalliset eli maata omistavan talonpojat. Tilallisten yhteiskunnallisen aseman ja elinkeinomahdollisuuksien nähtiin heikentyneen teollistumisen myötä. Kaupunkien suurteollisuuden nähtiin esimerkiksi havittelevan omistukseensa talonpoikien maita ja kaupunkimaisen elämäntavan houkuttelevan talojen poikia ja tyttäriä sekä maataloustyöväkeä pois maatalouden parista (MT 20.2.1917b, Taroituksenmukaista jatko-opetusta talonpoikaistytärillemme; MT 1.10.1916b, Työhön ryhtyessä; MT 1.10.1916a, Maalaisnuorison sivistystarve ja kansaopistot).

Talonpoikien suhteellinen asema oli laskenut suomalaisessa yhteiskunnassa myös säätyvaltiopäivien loppumisen myötä. Aina vuoden 1906 eduskuntaudistukseen saakka talonpojat olivat muodostaneet aateiston, papiston ja porvariston jälkeen alimman eli neljännen säädyn, jonka parista valittiin edustajia osallistumaan valtiopäiville maan asioista päättämään. Kovin edustava otos maaseudun asukkaista talonpojat eivät olleet. Maaseudun väestön enemmistön muodostava tilaton väestö, kuten torpparit, käsityöläiset, loiset ja mäkitupalaiset olivat ilman äänioikeutta. He jäivät kokonaan säätyjen ulkopuolelle (Viita 2012, 5). Eduskuntaudistuksen myötä tapahtunut siirtyminen yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen muutti poliittista kenttää. Talonpojat menettivät erityisasemansa säädynä kuten papistokin. Suurimman vallan menetyksen koki harvalukuinen pääosin ruotsinkielinen virkamies- ja talouseliitti, joka oli

hallinnut aatelis- ja porvarisäätyjen kautta puolta lakiasäättävästä vallasta (Kuisma 1993, 395).

Yleisen äänioikeuden myötä yksi suurimmista muutoksista oli sosialidemokraattien nousu merkittävimmäksi parlamentaariseksi puolueeksi. Se tarkoitti aiemmin täysin äänioikeudettomien kansanosien eli teollisuus- ja maataloustyöväen äänenpainojen merkittävää vahvistumista. Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa sosialidemokraatit saivat 80 paikkaa 200 paikallisessa eduskunnassa nousten selvästi suurimmaksi puolueeksi. Poliittista kenttää aiemmin hallinnut kysymys suhtautumisesta Venäjän toimiin Suomen autonomian rajoittamiseksi, joka oli jakanut poliittiset leirit perustuslaillisiin ja myöntyväisyssuunnan edustajiin, alkoi korvautua sosialistien ja porvariain välisellä vastakkainasettelulla. (Kuisma 1993, 396–397.)

Sosialidemokraattien suosio puolueena kasvoi entisestään 1900-luvun alkuvuosina. Vuoden 1916 eduskuntavaaleissa puolue saavutti historiallisen yhden puolueen enemmistön eduskunnassa porvaripuolueiden jäädessä oppositioon. Sosiaalidemokraatit havittelivat äänestäjiksien kouluttamattomia ja köyhiä, kuten teollisuustyöväestöä, torppareita ja tilattomia. Itsellisten, joskin ”rahvaaseen” kuuluvien talonpoikien etujen ajaminen ei heidän asialistalleen kuulunut. Talonpoikien asiaa ajamaan oli perustettu Maaseudun Tulevaisuutta ideologisesti lähellä oleva Maalaisliitto vuonna 1908. (Mickelsson 2007, 80–81.)

Maaseudun Tulevaisuudessa maalaisliittoa lähellä olevat teemat näkyivät voimakkaasti. Talonpojan aseman ja maaseudun elinvoimaisuuden parantaminen oli linjassa puolueen tavoitteiden kanssa. Myös sen alkuvaiheiden keskeiset ideologit Hannes Gebhard ja Santeri Alkio näkyivät usein lehden sivuilla. Toisaalta Maaseudun Tulevaisuus herätti myös epäluuloa osassa maalaisliiton omia lehtiä. Olihan esimerkiksi puolueen ehdokas maisteri Paavo Korpisaari sivuutettu ensimmäisen päätoimitajan valinnassa. Myös Alkio suhtautui uuteen lehteen aluksi varauksella. (Esim. MT 21.8.1917, Pikapiirroksia; MT 15.6.1917, Maataviljelevän väestön järjestäytymisen ja yhteenliittymisen välttämättömyydestä; MT 7.12.1918, Yhteiskunnan kaupunkilaistuminen, maalaiskulttuurin mahdollisuudet ; MT 31.8.1917, Suomen Nuorison Liitto 20-vuotias; Teräväinen 2016b, 24, 34–35.)

Maalaisliittolaisten lisäksi Maaseudun Tulevaisuuden toimituskunnassa ja omistajissa oli vahva vanha- ja nuorsuomalaisten edustus. Esimerkiksi

Hannes Gebhard säilyi poliittiselta vakaumukseltaan vanhasuomalaisen puolueen kannattajana maalaisliiton perustamisen jälkeenkin. Häntä kuitenkin pidettiin yleisesti ”maalaispuolueen” perustamisajatuksen isänä. Lehden alkuvuosien kulttuuripainotus kuitenkin lievensi porvari-puolueiden sisäisiä vastakkainasetteluja. Sosialistien näkökulmasta Maaseudun Tulevaisuus nähtiin puolestaan ”maaporvareiden äänitorvena”. Näkemys oli osuva. Poliittisesti sitoutumattomaksi määritellyn lehden ensimmäisen hallintoneuvoston kokoonpanossa vuonna 1916 olivat edustettuina kaikki suomalaiset ei-sosialistiset puolueet. (Teräväinen 2016b, 23, 26–27; Henttinen 1999, 114; Alanen 1964, 398, 400–401.)

Sosialidemokraattisen ja maalaisliittolaisen ajattelun välillä oli myös ideologisia yhtymäkohtia. Molemmissa ryhmissä yhteiskunta jaettiin vähäosaisiin meihin ja rikkaisiin ”herroihin”. Maalaisliitto kuitenkin rajasi oman tehtävänsä maaseudun asukkaiden puolustamiseen siinä missä sosialidemokraatit vetosivat vähävaraiseen väestöön maaseudun ja kaupungin väliset raja-aidat ylittäen. Tällainen toiminta uhkasi maalaisliiton pyrkimystä luoda kollektiivinen maaseutuidentiteetti, jossa kaupunkilaiset ja erityisesti helsinkiläiset nähtiin toiseen yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluviksi vastustajiksi. (Mickelsson 2007, 80–82; Henttinen 1999, 113; Salokangas 1982, 50–52.)

Maaseudun Tulevaisuuden mukaan sosialismi oli syntynyt kaupungeissa vastavoimana suurteollisuudelle. Lehden numeroissa vuosina 1916–1918 ”sosialistien” toiminta nähtiin monella tapaa ongelmallisena ja suoraan vihamielisenä maataloustuottajia, maataloutta ja yksityistä maanomistusta kohtaan. Sosialidemokraattien nähtiin myös kylvävän eripuraa ja tyytymättömyyttä maaseudun eri väestöryhmien keskuuteen sekä pyrkivän ottamaan osuustoiminnan oman määräysvaltansa alle. (MT 1.10.1916b, Työhön ryhtyessä; MT 30.1.1917a, Katsaus; MT 31.12.1916b, Nykyinen taistelu osuuskauppaliikkeessämme.) Sosialismi ei lehden mukaan kuulunutkaan suomalaiselle maaseudulle.

Siinä missä kaupunkien suurteollisuus ja sen synnyttämä sosialismi kuvattiin maaseutua avoimesti uhkaavina taloudellis-poliittisina voimina, oli kaupunki ja siihen liittyvä kaupunkimainen elämäntapa uhkakuvana monimuotoisempi. Keskityn tässä artikkelissa tarkastelemaan erityisesti tätä kaupunkivastaisuuden muotoa vuosina 1916–1918¹.

1 Olen käsitellyt teollisuuden uhkaa ja luokkavastakohtaisuuksia jo aiemmin Maaseudun Uuden Ajan numerossa 1/2018 (Jumppanen 2018), joten olen rajannut sen tarkemman tarkastelun tämän artikkelin ulkopuolelle.

Kaupunki pilaa ihmisen

Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla esiintyi vuosien 1916–1918 aikana sangen runsaasti yksinomaan kaupunkien ja kaupunkimaisen elämäntavan arvosteluun keskittyviä kirjoituksia. Niitä löytyi hyvin erityyppisistä kirjoituksista kansakunnan tulevaisuuden pohdinnoista runouteen:

Suurkaupunki, sua opin vihaamaan, sua porttoa, sua noitaa tunnotonta. Sua vihaan ma, kun sinussa ma näin vain vampyyrin, mi uhrejansa vainoo. – Pois luotas, luonnon helmaan rauhaisaan, nyt tieni kääntyy käymään päivää monta. Ma sielunsairaaks, sielunorvoks jäin, kun kivimuuris kotini ol’ainoo. (MT 20.2.1917a, Kaupunki.)

Lehden sivuilla maalattiin siis kielikuvia kaupungista paikkana, joka porton tai noidan lailla houkuttelee puoleensa viattomia maalaisia luonnonrauhasta, imeäkseen heidän elinvoimansa tyhjiin samalla sielun rampauttaen. Kaupungin kuvaaminen huonomaineisena turmioon houkuttelevana naisena ei ollut satunnainen metafora, vaan länsimaisessa kaupunkihistoriassa prostituutiota on aina pidetty osoituksena kaupunkimaisen elämäntavan turmelevasta vaikutuksesta (Joutsivuo & Kekäläinen 2005, 17).

Kyse ei ollut kuitenkaan yksinomaan kaupunkielämän aiheuttamasta, moraalisesta ja henkisestä rappiosta. Elinvoiman heikkeneminen tarkoitti myös suoria fyysisiä oireita ja kansakunnan rappeutumista, degeneraatiota. Esimerkiksi ruumiillisesti voimakkaan ja tuotantokykyisen nuorison kasvattamista ei nähty kaupungeissa mahdollisena. Niin henkiset kuin fyysisetkin ”koulutaudit” heikensivät rotua. Tämän seurauksena syntyi ikäluokkia, jotka olivat kansakunnalleen hyödyttömiä, koulusivistyksen pilaamia ihmisiä:

Useimmissa tapauksissa nuorison kasvatus näyttää luonnistuvan kaupungeissakin koko lailla, mutta asia ei tällöinkään ole niin valoisa, kuin syrjästä näyttää. Ruumiillisesti voimakasta, jalotahtoista ja tuotantokykyistä nuorisoa harvoin kyetään kehittämään. Koulutaudit: hermostuminen, verenvähyys, tuberkuloosi, likinäköisyys, ruuansulatushäiriöt y.m. heikontavat rotua. – – Näin kasvaa heikko sukupolvi ja syntyy autio, voimaton, valheellinen koulusivistys, josta ei ole kenellekkään todellista hyötyä. (MT 3.1.1917a, Maaseudun tulevaisuus kansankasvatuksen kannalta.)

Tämän päivän näkökulmasta kaupunkien antaman koulusivistyksen arvostelu vaikuttaa eriskummalliselta. Tunnetaanhan Suomessa tänään suurta ylpeyttä esimerkiksi kansakoulujärjestelmän luomisesta sekä

oppivelvollisuuden käyttöönottamisesta 1920-luvulla, mikä toi lukutaidon koko kansan piiriin. Aikalaisten parissa uudistukset kohtasivat kuitenkin voimakasta vastarintaa. Lasten kouluttamisesta koitui kustannuksia, ja sitä saatettiin pitää suorastaan haitallisena.

Rahvaan parissa koulujen vastustamisessa oli usein kysymys siitä, ettei haluttu lapsien tottuvan ”herrojen” elämäntapaan. Herrat nimittäin tekivät henkistä työtä, jota ei pidetty työnä lainkaan. Kouluun laittamisen sijaan lapset olisi mieluummin haluttu totuttaa mahdollisimman nuorina siihen fyysisen työn maailmaan, johon heidän uskottiin kuitenkin joutuvan. (Mikkola 2006, 180–183.) Monet olivat myös nähneet, kuinka keskittyminen muuhun kuin työntekoon esimerkiksi laiskotteluun tai juoppotteluun oli johtanut kodin ja elinkeinon menettämiseen. Kouluissa saatettiin myös opettaa vanhempien näkökulmasta jumalattomina tai täysin turhina pidettyjä asioita. (Mikkola 2006, 180–183.)

Maaseutukulttuuria ja sivistystä kannattavana lehtenä Maaseudun Tulevaisuus ei varmasti ollut kaikista koulutusvastaisin aikakautensa julkaisuista. Lehdessä esimerkiksi painotettiin koulutuksesta saatavien käytännön hyötyjen merkitystä. Toisaalta kaupunkien liiallisen sivistyksen tai suoranaisen ”ylikulttuurisuuden” nähtiin myös johtaneen jopa kansojen tuhoon:

Ei ole itse asiassa ainoatakaan sivistyskansaa, jonka keskuudessa vähänkin suurempien kaupunkien taloudellinen ja henkinen tuotanto ei tapahtuisi väestön elinvoimien liiallisella kulutuksella, jopa aivan täydellisellä tuholla. Yläluokka mätäneee liiallisessa hyvinvoinnissa, alaluokka kurjuudessa. Ja molemmilta pienenee kaiken lisäksi luonnollinen väenlisäyskin. Onnettominta on, jos vielä maaseutujen siveellinen taso alenee ja tahrantuu kaupunkien >>ylikulttuurista>>. Mutta niin on käynyt muissa sivistysmaissa ja me suomalaiset solumme samaa elämän hävittämistä kohti. (MT 31.12.1916a, Miksi tulevaisuuden tulee kuulua maaseudullekin.)

Kritiikin mukaan kaupunkimaisen elämäntavan kohtuuttomuus oli keskeinen syy kansakuntien turmioon. Kaupunkien ”taloudellinen” ja ”henkinen tuotanto” tapahtuivat väestön elinvoiman kustannuksella, minkä syntyvyyden lasku konkretisoitui. Kaupungeissa ei kuvattu olevan keskiluokkaa, vaan ainoastaan ylä- ja alaluokkaa. Marja Keränen mukaan kansalliseen identiteettiin liittyvät kertomukset vaativat aina toisen, johon itseä voidaan verrata (Keränen 1998, 10). Keränen tarkoittaa tällä kansakuntien identiteettien rakentamista suhteessa toisiin kansakuntiin, mutta samaa itsen määrittelyä toiseuden kautta hyödynnetään myös kansakuntien sisäisissä

identiteettikamppailuissa (Jansson 2003; Jansson 2005). Maaseudun Tulevaisuudessa kaupungit kuvattiin taloudellisen ja poliittisen vastakkainasettelun kärjistymisen paikkoina, joissa sosiaalisista näkökohdista piittaamaton suurkapitalismi ja yksityistä yritteliäisyyttä ja markkinataloutta uhkaava sosialismi ottivat mittaa toisistaan. Niihin verrattuna talonpoikainen, pienomistukseen perustuva maaseutu edusti yhteiskuntaa tasapainottavaa kohtuullisuutta, niin sanottua kolmatta tietä, jota tuli puolustaa kaupunkien tuhoavaa toiseutta vastaan. Tämän kolmannen tien kulkeminen oli myös keskeinen osa pellervolaisen osuustoimintaliikkeen ideologiaa (Kuisma 1999, 20–21).

Maaseudun Tulevaisuudessa esitetty kaupunkivastaisuus muistutti paljon saksalaista vahvistuvan keskiluokan esittämää 1800-luvun sivilisaatiokritiikkiä. Siinä keskeisellä sijalla oli näkemys, jonka mukaan kulttuurilla viitattiin korkeisiin hengellisen elämän osa-alueisiin, kun taas sivilisaatio kytkeytyi materialismiin sekä hovien ja hallitsevan yläluokan halveksuttavaan elämäntapaan. Suurkaupungit saivat myös osansa arvostelusta. Ne ilmensivät juurettomuutta, keinotekoisuutta ja vieraantuneisuutta, sekä vastakohtaa pikkukaupunkien ja talonpoikaiskylien perinteiselle ”aitoudelle”. (Jalava 2005, 261–263.)

Näkyvin ja ehkä vaikutusvaltaisinkin sivilisaatiokritikko oli Oswald Spengler. Länsimaiden perikato -teoksissaan hän maalasi lohduttoman kuvan eurooppalaisista ja amerikkalaisista suurkaupungeista ja elämäntavasta. Spenglerin mukaan länsimaat luonnottomine kaupunkeineen olivat tuhoon tuomittuja. Maaseutu ja talonpojat sen sijaan edustivat ikuisuutta, kaiken alkua ja loppua, josta kaikki suuret sivilisaatiot olivat aina lähteneet ja johon ne aina vääjäämättä myös palaisivat. (Jalava 2005, 261–263.)

Spenglerin ensimmäinen teos julkaistiin vuonna 1918, joten hän ei suoraan voinut toimia Maaseudun Tulevaisuuden kirjoitusten esikuvana. Sen sijaan sen pohjana on mahdollisesti voinut toimia aiempi saksalainen sivilisaatiokritiikki ja sen tulkinnat. Olihan esimerkiksi Hannes Gebhardilla monin muiden aikakauden sivistyneistön edustajien tavoin läheiset suhteet saksankieliseen yliopistomaailmaan, josta hän toi uusia ajatuksia Suomeen muun muassa osuustoimintaan liittyvissä asioissa (Sysiharju 2001; Peltonen 2004a, 126). Spenglerin Länsimaiden perikato osoittautui myyntimenestykseksi, jolla oli myös merkittävä vaikutus aikakautensa yhteiskunnalliseen keskusteluun (Jalava 2005, 262). Tämä johtui ennen kaikkea ensimmäisestä maailmansodasta. Maaseudun Tulevaisuudessa

esitetty sivilisaatiokritiikki oli siis hyvin ajanmukaista ja kansainvälistä. Kyse ei siis ollut ”puhtaasta” suomalaiskansallisesta kritiikistä maaseutu-kaupunki -akselilla, vaan laajemmasta länsimaisesta modernisaation vastustamisen traditiosta, johon myös suomalainen keskustelu osaltaan näin kiinnittyi.

Suuriin kaupunkeihin liitettyjen siveellis-terveydellisten ongelmien paheksuminen Maaseudun Tulevaisuudessa heijasteli myös Suomeen 1800-luvun jälkipuoliskolla rantautunutta degeneraatio-oppia. Tämän laajalti Euroopassa ja Yhdysvalloissa levinneen aatteen mukaan kansakuntien tuli huolehtia rotuhygieniasta kasvattamalla mahdollisimman terveitä, voimakkaita ja siveitä kansalaisia. Yksi keskeinen osa degeneraatio-oppia oli pohdinta ympäristön vaikutuksesta yksilöön ja yhteiskuntaan. Myös perimän ja huono-osaisuuden yhteyden tarkastelu kuului siihen oleellisena osana. Eryityisesti alaluokan nähtiin olevan turmiolla, vaikka myös yläluokka saattoi vajota sosiaaliseen ja moraaliseen rappioon. Degeneraatio-ajattelu oli myös vahvasti sukupuolittunutta. Eryityistä huolta kannettiin naisten siveydestä. (Ahlbeck ym. 2013, 4–6, 7–8, Mattila 1994, 225–228, 232–235, 241.) Maaseudun Tulevaisuuden viesti näyttääkin olleen, että koska kaupungit kasvattivat heikkoja ja siveetömiä kansalaisia, tuli yleisen rotuhygienian nimessä niiden kasvua rajoittaa ja keskittyä terveen maalaiselämän elinehtojen parantamiseen. Lehden sivuilla esitettiin myös kaupunkien väestön siirtämistä takaisin maalle (MT 3.1.1917a, Maaseudun tulevaisuus kansankasvatuksen kannalta).

Kulttuuriantropologi Mary Douglasin mukaan niin primitiivisissä kuin moderneissa kulttuureissa epäpuhdasta on kaikki se, mikä ei ole omalla paikallaan. Epäsiisteys tai lika on sitä, mikä ei kuulu kulttuuriimme, jos haluamme edistää jatkuvuutta (Douglas 2001, 41). Maaseudun Tulevaisuudessa kirjoituksia voidaan tulkita siten, että niissä haluttiin jatkaa vuosisataisen agraariyhteiskunnan hyväksi havaittuja perinteitä, joita kaupungistuminen uhkasi moraalisella ja terveydellisellä epäpuhtaudellaan. Douglasin mukaan vaara-uskomuksien avulla luodaan sosiaalista painetta yhteiskunnan sisällä ja vaaroilla pelottelun avulla kiristetään toisia yhteisön jäseniä (Douglas 2001, 3). Kaupungistumisen vaarojen kuvaamisessa oli kysymys omaan ryhmään kuuluvien maalaisten varoitamisesta. Kaupunkimaisen elämäntavan ihailu tai peräti kaupunkilaiseksi ryhtyminen oli vaarallinen, omaa yhteisöä likaava ajatus. Kunnollisen maalaisen tuli suhtautua epäillen kaupunkeihin ja kaupunkilaisiin.

Maaseudun jalo kansa

Siinä missä Maaseudun Tulevaisuudessa kaupungit esitettiin kansakunnan tulevaisuudelle turmiollisina, annettiin maaseudusta asukkaineen hyvin ihanteellinen kuva. Elinolosuhteiden vaikeus – suuret välimatkat ja pitkät raskaat työpäivät sekä sivistys- ja huvittelumahdollisuuksien rajallisuus (MT 12.6.1918, Kuinka maanviljelijä voi kilpailla teollisuuden kanssa työväestä – – ; MT 1.10.1916a, Maalaisnuorison sivistystarve ja kansanopistot) tuotiin myös esille, mutta ne vain nostivat talonpoikaisen elämän arvoa lehden kirjoituksissa.

Oivallisena esimerkkinä tästä käy ”Tarinoita työstä” -kirjoitussarjan juttu ”Korpiherra”, joka kuvailee 75-vuotiaan talonpojan elämää Jämsän korpessa. Yhden miehen ahkeran työn tuloksena oli syntynyt kahdessa vuosikymmenessä pystymetsään yli kymmenen hehtaaria raivattua ja ojitettua peltoa ja vieläpä enimmäkseen ilman hevosta. Korpiherran kuvailtiin käyneen aiemmin elämässään ”Saarijärven Paavon koulua”, joka oli valmentanut hänet tähän suoritukseen. Lehtijutun lopussa kiteytetään raivaajan arvomaailma ja elämänasenne seuraavalla tavalla:

Omaa peruaan, maataan ja kansallisuuttaan hän koko raatajan sydämellään rakastaa. Hän toivoo, että kasvaisimme, lisääntyisimme kaikessa hyvässä ja hyödyllisessä. Hän vihaa juoppoutta, toimettomuutta ja hienostuneisuutta. Itse hän ei ole koskaan nauttinut väkijuomia, kahvia eikä mitään nautintoaineita. Hän luettelee mielellään kelpo maamiehiä, joiden pelot täyttä tähkäpäätä kantavat. Ja toivoo, että kasvava sukupolvi juuri heistä esimerkkiä ottaisi. Vaikka ulkomuoto ei ukolla olekaan mikään miellyttävä, niin sisäinen olemus on työn aateloima ja kirkastaa sitä vakava usko korkeimpiin voimiin. – – Vaikka vuositulot ja toiveet menisivät kuinka mitättömiin, niin ei hän koskaan nurise. Hyvillä toiveilla katsoo tulevaisuuteen ollen varma, että kerran vielä korpi eläjänsä palkitsee. (MT 31.5.1917, Tarinoita työstä. Korpiherra)

Korpiherran hahmossa tiivistyi havainnollisella tavalla maaseudun asukkaan ihannekuva: itsenäinen, ahkera, uskonnollinen, vähään tyytyvä mies, joka osasi antaa arvoa myös toisten työlle. Korpiherra ei siis perustanut maallisesta turhuudesta ja nautinnosta, vaan humaltui ainoastaan työstä ja sen tuloksista. Heinosen mukaan talonpoikaiseen raivaajahenkiseen aatemaailmaan kuului 1900-luvun alussa yleisesti turhan kulutuksen ja nautintojen välttely, sillä niiden katsottiin vaarantavan talonpojan tulevaisuuden. Konsta Kajanderin mukaan työteliäisyys, kristillinen siveellisyys, vaatimattomuus ja säästäväisyys olivat 1800-luvun

jälkimmäisen puoliskon keskeisiä talonpoikaisia ihanteita. (Heinonen 1998, 33, 24; Kajander 2020, 173–174.)

Kati Mikkolan mukaan turhuus oli yksi keskeinen teema, jolla uudistuksia vastustettiin kansan parissa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Suomessa. Uskontoon pohjautuvan kulutuskritiikin mukaan kaikki maallinen oli tarpeetonta ja syntistä. Täten esimerkiksi sanomalehden tilaaminen, kirjojen ostaminen tai talon maalaaminen oli turhuutta. Uudistukset saattoivat olla myös vaarallisia, sillä esimerkiksi lukemisen saatettiin kuvata johtavan laiskuuteen ja perikatoon. Myös uudenmuotoista järjestötoimintaa saatettiin pitää turhuutena ja syntinä. (Mikkola 2006, 169, 176–177.) Uskonnollisen kulutuskritiikin näkökulmasta ”korkeimpiin voimiin” ja työhön uskova ”korpiherra” oli siis suorastaan ideaalihahmo.

Uskontoon pohjautuva kulutuskritiikki ei ollut yksin suomalainen ilmiö 1900-luvun alussa. Teollistumisen mahdollistaman elintason nousun myötä sillä oli merkittävä jalansija etenkin Yhdysvalloissa, jossa kirkonmiesten ja rahvaan lisäksi myös monet yhteiskuntatieteilijät esittivät uskoon pohjautuvaa kritiikkiä kulutusta vastaan 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun aikana. Pohjimmiltaan oli kyse siitä, että Raamattu tuomitsi yksiselitteisesti ylellisyyden. Kritiikki jakautui kolmeen osaan. Kulutus oli tuomittavaa, koska se johti henkisten arvojen hylkäämiseen ja materialismiin. Kulutukseen liittyvä ylellinen elämä (*”luxurism”*), johti puolestaan moraalisesti tuomittavaan laiskaan elämään, sen sijaan, että ihminen olisi seurannut Jumalan kutsua tehdä työtä. Kolmas kritiikin muoto oli mammonismi (*”mammonism”*), jonka mukaan raha ja vauraus sekä niiden tavoittelu ottivat jumalan paikan ihmisen elämässä ja johtivat turmioon ja itsekkyyteen. (Riukulehto 1998, 204–205.)

Muutenkin Maaseudun Tulevaisuudessa esitetty kuvaus korpiherrasta olisi voitu suhteellisen vaivattomasti siirtää pohjoisamerikkalaiseen modernisaation vastaiseen kontekstiin. Korpiherran villin luonnon haltuunsa ottava uudisraivaaja muistutti sangen paljon yhdistelmää amerikkalaisen rajaseudun asukkaan (*frontiersman*) sekä maanviljelijän (*farmer*) arkkityyppien hyvistä puolista, joita kuvattiin olevan esimerkiksi itsenäisyys, omavaraisuus, ahkeruus sekä korkeat moraaliset arvot, joita kaupunkien rappio ei ollut päässyt pilaamaan. Myös kanadalainen takametsien mies (*backwoodsman*) oli säästynyt ylisivilisaation tuhoisilta seurauksilta. Tämä hahmo muistutti korpiherraa niin fyysisiltä voimiltaan, ankaralta työnteoltaan kuin kyvyltään selvitä yksin villissä luonossa. Tosin siinä missä Korpiherran ulkomuoto ei ollut erityisen

miellyttävä, kuvattiin kanadalainen takametsien mies pitkäksi ja komeaksi. (Meldrum 1978, 3–4; Cameron 1999, 186–188, 208.)

Myös maaseudun naisista voitiin kirjoittaa Maaseudun Tulevaisuudessa ihannoivaan sävyyn:

Kukapa sen olisi huomannut ja merkille pannut, että talonpojan vaimo on tähänkin asti kantanut suurimman työtaakan, tehnyt pitempiä työpäiviä kuin yksikään niistä ihmisistä, jotka suurta ääntä pitävät, jotka parhaillaan järjestävät itselleen ja olemukselleen mahdollisimman paljon lepohetkiä ja yleensä parempia olosuhteita. Se on tuo talonpojan vaimo raatajista rauhallisin ja kieltäymississä suurin. Tuskin koskaan hänen kuulee taakkansa alla valittavan ja aikojen kovuutta soimaavan. Kärsimyksissä ja vaivoissa on hän saavuttanut parhaimman onnen: herkän, yksinkertaisen uskon elämään ja tyytyväisen mielenlaadun. Ei hän ole mikään oppinut eikä tietorikas. Koskapa hänellä sellaisiin tehtäviin tilaisuutta olisi. – – Näännyt taakkasi alla, mutta et nurise. Merkillinen olento. Talonpoika, huomaa mitä suurtyötä vaimosi suorittaa! Anna hänelle arvo! (MT 21.8.1917c, Talonpojan vaimo.)

Samalla tavoin kuin korpiherra, myöskin talonpojan vaimo oli vähään tyytyväinen, opillista sivistystä vaille jäänyt raataja, joka oli valmis kieltäytymään paljosta ja joka kovan työn luoman kärsimyksen kautta oli saavuttanut elämäänsä onnen. Ahkeran talonpojan ja tämän vaimon vastavoimana maaseudulla olivat itsekkäät ja äänekkäät oman edun tavoittelijat. Käytännössä kyse oli työväenliikkeen maatyöväen olojen parantamisvaatimusten arvostelusta. Yhtenä kiistan aiheena oli kahdeksantuntisen työpäivän ottaminen käyttöön myös maataloustöissä, mikä nähtiin maataloustuottajien näkökulmasta käytännössä mahdottomana tehtävänä (MT 15.5.1917b, Normaalityöpäivän vaatimus maataloudessa; MT 20.4.1917, Kahdeksantuntinen työpäivä ja maatyöväenkysymys).

Talonpojan vaimon tarinassa sosialistien vaatimukset pyrittiin osoittamaan moraalisesti arveluttaviksi kuvamaalla emännän työpäivä hyvin seikkaperäisesti. Aamulla tämä heräsi ensimmäisenä talon töihin ja kävi päivän päätteeksi viimeisenä nukkumaan ”rukous huulilla”. Vaimoa ei juuri auttanut edes talon palvelijattarien olemassaolo, sillä heidän kuvattiin olevan nuoria ja työhön tottumattomia. Emäntä joutuikin koko ajan valvomaan, että työt tulivat tehdyiksi. Vaikka palkolliset eivät olleet kovin hyvää työvoimaa, olivat he kuitenkin vaatimassa parempaa palkkaa ja ruokaa sekä lyhempää työpäivää ja muitakin vapauksia. Tämän nähtiin johtavan talonpojan vaimon työtaakan kasvamiseen entisestään. Emännän nurkumattoman työtaakan hoitamisen ja uskonnollisuuden

kautta luotiin siis kontrastia uskonnonvastaiseksi oletetun työväenliikkeen vaatimuksiin työajan lyhentämisestä ja muista helpotuksista. (MT 21.8.1917c, Talonpojan vaimo.)

Poliittisen vaikuttamisen välineinä Talonpojan vaimon kaltaiset tarinat ovat tehokkaita. Niiden avulla on mahdollista selittää asioita yleisölle helposti lähestyttävällä tavalla erilaisissa valintatilanteissa. Tarinat myös näyttävät jättävän tilaa yleisön omille tulkinnoille. Todellisuudessa kertoja kuitenkin pitkälti ohjaa yleisöä haluttuun suuntaan esimerkiksi päättämällä mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta. (Kuusisto 1999, 28; Hart 1997, 92–93; Hayden White 1975.) Talonpojan vaimon tarinan avulla pyrittiin oikeuttamaan maatyöväen aseman säilyttäminen ennallaan ja leimaamaan uudistusvaatimukset kohtuuttomiksi. Sen avulla myös konkretisoitiin arkipäivän tasolla niitä jännitteitä, joita työväenliikkeen parissa harjoitettu yhteiskunnan jakaminen luokkiin aiheutti isäntäväen ja palkollisten välillä. Perinteinen agraariyhteiskunnan malli alkoi murtua. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että isännät alkoivat ruokailla eri pöydissä kuin palkolliset. Piiat ja rengit puolestaan alkoivat pukeutua kuin talojen pojat ja tyttäret (Mikkola 2006, 176; Stark 2006, 24).

Palkollisten luokkatietoisuuden kasvu siis lisäsi heidän omanarvontuntoaan ja edunvalvontaansa. Toisaalta vanhan isäntävaltaisen mallin perään haikailu jatkui talonpoikaisen väestön parissa vielä 1920–1930-luvuillakin. Esimerkiksi Lapuan liikkeen vahva mies Vihtori Kosola näki, että palkolliset elivät hänen kotitilallaan tasa-arvoisesti, kun he saivat syödä samassa pöydässä isäntäväen kanssa. Kosolan mukaan työväki ei tarvinnut erityisiä eturyhmiä, sillä kaikki tekivät työtä toistensa hyväksi, eikä isännän tarvinnut kurittaa palkollisia, jos he vain käyttäytyivät kunnolla. Vanhassa isäntä-mallissa Kosolan mukaan oli kuitenkin parasta se, että valta oli yhden miehen käsissä. (Silvennoinen ym. 2015, 151–152.) Myös talonpojan vaimon tarinassa emännän työpanoksen nähtiin saavan suurimman tunnustuksensa ruokakunnan päänä toimivalta isännältä (MT 21.8.1917c, Talonpojan vaimo), mikä omalta osaltaan alleviivasi patriarkaatin valtaa perinteisessä agraariyhteiskunnassa.

Karl-Erik Michelsenin mukaan keskeiset kansallisromanttiset kulttuuri-vaikuttajat kuten Runeberg, Lönnrot, Topelius sekä suuri osa kuvataiteilijoista, kirjailijoista ja runoilijoista loivat ”pastoraalisen kulttuurin”, jossa taiteilijat keskittyivät maaseututeemoihin, ja nostivat ihanteiksi henkisen sivistyksen ja luonnon maamme tuhansia järviä, jokia ja villejä koskia romantisoiden. Samalla kuitenkin sivuutettiin se kurjuus ja harmaus,

jossa suomalaisella maaseudulla todellisuudessa elettiin (Michelsen 1999, 81–83, 87). Myös Markku Kuisman mukaan kansallisen identiteetin rakentaminen tapahtui villin erämaaluonnon, metsien, puiden ja koskien kautta. Kaikista jalointa ja alkuvoimaisinta suomalaisuutta edustivat hänen mukaansa metsät, joilla oli merkittävä symbolinen rooli kansallisessa heräämisessä (Kuisma 1993, 362). Ajatus pastoraalisesta idyllistä siirrettiin nuorille ikäpolville koululaitoksen kautta, ja se muokkasi kansallista arvomaailmaa tavalla, joka saattoi jopa hidastaa maan teollistumista. Suomalainen pastoraali-idylli ei nimittäin korostanut materiaalisia arvoja eikä teknistä taitavuutta, vaan ”ihmisen todellinen identiteetti” syntyi vaatimattomuuden ja köyhyyden kautta. (Michelsen 1999, 81–83, 87.)

Sekä korpiherran että talonpojan vaimon kertomuksissa näkyy osa pastoraalisen idyllin keskeisimmistä piirteistä. Molemmat olivat vähään tyytyväisiä vaatimattomia ihmisiä. Molemmat hahmot kuvataan myös vahvasti uskossa oleviksi ja jaloiksi, vaikka heidän opillinen sivistyksensä olikin jäänyt sangen vähäiseksi. Teknisen taitavuuden sijaan kummankin hahmon ominaisuuksiin kuuluu väsymätön ja nurkumaton henkilökohtainen työnteko raskaissa olosuhteissa. Korpiherran tarinassa myös avoimesti rinnastetaan todellinen uudisraivaaja Runebergin luomaan Saarijärven Paavoon. Mennäänpä tässä fyysisen työn eetoksessa niinkin pitkälle, että korpiherran suorittama hevoseeton pellonraivaus nostetaan esille erityisenä ansiona (MT 31.5.1917, Tarinoita työstä. Korpiherra). Tämä ei ole ihme, sillä esimerkiksi ensimmäisiä maatalouskoneita ostaneita pidettiin yleisesti sekä laiskoina että yksinkertaisina, ja he saattoivat joutua ympäröivän maatalousyhteisön julmasti pilkkaamiksi. (Mikkola 2006, 179)

Ylenkatsetta ja arvostuksen puutetta – Kaupunkilaisten koppava suhtautuminen maalaisiin ja maatalouteen

Mielenkiintoista kontrastia korpiherran ja talonpojan vaimon kaltaisille talonpoikaisille ideaalityypeille antavat Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla olleet irvailut hienostelevista kaupunkilaisista ja heidän maalaisjäljittelijöistään:

Kirkonkylämme on, niin kuin tiedätte, sivistynyt ja valistunut kylä. – – Meidän rouvamme kuuntelevat konsertteja hattu päässä – ihan niin kuin Helsingissäkin tehdään. Kun uusi kansanopiston johtaja käveli kesällä paljain jaloin, herätti se

pahennusta. Niin että me olemme mitä edistyneimpiä. (MT 3.1.1917b, Suuri tuntematon eli Roopertin tallukat.)

Tässä kirjoituksessa käytettiin retorisena tehokeinona ironiaa (mm. Hart 1997, 151; White 1975, 34) ja huumoria maaseudun ja kaupungin välisten erojen tuottamisessa. Sivistyksen, valistuksen ja edistyksen ylevät periaatteet olivat muuttuneet kirkonkylän rouvien ulkokultaiseksi helsinkiläisten tapojen jäljittelyksi ja juurevan paljasjalkaisuuden paheksumiseksi. Talonpoikaisyhteisön silmissä tällaiset sosiaalista nousua tavoittelevat uusia tapoja omaksuvat ”puoliherrat” olivat yhtä lailla moraalisesti paheksuttavia kuin varsinaisetkin herrat (Kajander 2020, 72–73, 75, 171–173). Kirjoittaja antoi ymmärtää, että väitetty edistys saattoi maaseutuyhteisöjen näkökulmasta olla myös taantumusta. Ridanpään mukaan huumori vaikuttaa usein viattomalta, mutta sen avulla voidaan politisoida yhteiskuntaa ja tilaa (Ridanpää 2014, 140–141). Kirjoituksessa jako Helsingin edustamaan keskukseen ja sen vaikutukselle alttiiseen kirkonkylän periferiaan oli selkeä. Maaseudun väki oli alkanut omaksua pääkaupungin tapakulttuuria eikä toisinpäin. Helsinki määritteli, mitä edistyksellä tarkoitettiin myös maaseudulla.

Myös viittaukset pastoraalista idylliä sivuaviin topeliaanisiin kuvauksiin maaseudulla huvittelevasta vallasväestä ja sen ylenkatseesta maaseudun ihmisiä kohtaan näkyivät lehden sivuilla:

Topelius lausui sydämmellisen [*sic*] sanan, kun siksi tuli. Erittäinkin hän ajatteli sitä >>ajattelematonta kevytmielisyyttä>>, jolla kaupunkien parempiosaiset, vallasväki, kohtelivat maalaisia ja maalaiselämää. Kesää vietettiin maalla ja siellä virkistettiin talvista työtä ja huvituksia varten. >>Mutta kuinka harva näistä onnellisista käyttää tilaisuutta tutustuaksensa uteliaisuudesta tahi rakkaudesta näiden elämään, joita sanotaan huonommiksi ihmisiksi.” (MT 23.1.1918b, Sakari Topelius ja Maaseudun Tulevaisuus.)

Zachris Topeliuksen, yhden 1800-luvun merkittävimmän suomalaisen kulttuurivaikuttajan sanoihin viittaamalla haettiin auktoriteettia maaseudun asukkaiden puolustamiseen. Topelius oli ollut Elias Lönnrotin ja Johan Ludvig Runebergin lailla merkittävä fennomaaninen talonpoikien puolestapuhuja ja sivistäjä (MT 23.1.1918b, Sakari Topelius ja Maaseudun Tulevaisuus; Kajander 2020, 68–69, 20; Moilanen 2008, 163–164). Topeliuksen sanat kaupunkilaisen herrasväen nuivasta suhtautumisesta maaseudun huonompiin ihmisiin sopivat hyvin kuvaamaan, kuinka maaseudun asukkaat olivat joutunut puolustuskannelle suhteessa kaupunkien valtaapitäviin myös 1910-luvulla.

Väestöryhmien välinen vastakkainasettelu näkyi myös paikallislehdissä. Sirkku Piispanen ja Torsti Hyyryläisen (2015) mukaan kaupungin herrojen ja salomaiden ymmärtämättömän rahvaan välinen jännite näkyi jo 1880-luvulla esimerkiksi Mikkelin Sanomien keskustelukirjoituksissa. Heidän mukaansa sama vastakkainasettelu maaseudun ja kaupungin asukkaiden välillä heijastuu 1800-luvulta vielä tähän päivään. Näkemystä tukevat Pertti ja Eero Alasuutarin havainnot 2010-luvulta, joiden mukaan maaseudun merkitysulottuvuudet jäsenyivät lehdistön puhetoissa läh-tökohtaisesti sen mukaan, että maaseutu on jotakin mitä kaupunki ei ole. Se on myös maatalouselinkeinojen harjoittamisen tila, maisema ja usein vielä luonnonmaisema. Maaseudulle on myös ominaista jälkeenjääneisyys tai epämodernius, joka voi olla vastenmielistä tai kiehtovaa toiseutta. (Piispanen & Hyyryläinen 2015, 13–14; Alasuutari & Alasuutari 2011, 12–15.)

Toisaalta maaseudun ja sen yhteiskunnallisen painoarvon nähtiin Maaseudun Tulevaisuudessa ensimmäisen maailmansodan aiheuttaman elintarvikepuulan myötä kasvavan. Hyvä esimerkki tästä on Jaakko Nikkisen kirjoittama novelli ”Rukiinjyvä”, jossa esitettiin kritiikkiä erityisesti vauraita ja sivistyneitä kaupunkilaisia kohtaan:

Vain köyhät talonpojat, torpparit ja uutisviljelijät ovat teidän ystäviäanne [jyvien]. Muut eivät teistä välitä. Eivät kaikki edes sen vertaa, että huomaisivat teitä olevankaan. Ja ne, jotka huomaavat, ne sanovat: Karjanruokaa! – Rikkailla ovat rahakirstunsa, kauppiaille kahvisäkkinsä ja karttuunipakkansa, virkamiehillä vanhuudeneläkkeensä, tiedemiehillä kirjansa ja neuloihin seivästetyt karpäsensä. Niitä he vain ajattelevat. Mutta teitä ei ajattele kukaan. – Ihminen ei enää halveksi meitä! Ihminen, joka on kaunis ja voimakas, ei halveksi meitä, jotka olemme pieniä ja vähäpätöisiä – me voimme pelastaa ihmisen, joka on suuri ja väkevä! Ihminen etsii turvaansa meistä! Oi autuutta, oi riemua! (MT 31.12.1918, Rukiinjyvä.)

Tarina ammentaa poliittisen voimansa kahtiajaosta ja maataviljelevän väestön kokemasta yhteiskunnallisen arvon laskusta kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Vain köyhät talolliset, torpparit ja uudisviljelijät olivat nähneet roolinsa kansakunnan ruokahuollon ylläpitäjinä ja antaneet arvoa rukiinjyvälle. Kaupunkien parempi väki – sivistyneistö, virkamiehet ja raharikkaat – eivät olleet välittäneet maanviljelystä, mutta ensimmäisen maailmansodan ja sisällissodan luoman nälänhädän myötä tilanne oli muuttunut perustavanlaatuisesti. Maanviljelyn halveksunta oli vaihtunut puutteen myötä turvan ja pelastuksen etsimeen sen tuotteiden parista.

Osansa arvostelusta Rukiinjyvä-tarinassa saivat myös lypsykarjatalouden kannattajat. He olivat syöttäneet viljaa eläimille, ja luottaneet tuontiviljan saatavuuteen, mutta eivät olleet nähneet kotimaisen viljan arvoa ihmisten ruokana. Esimerkiksi vuonna 1910 Suomen peltopinta-alasta kaksi kolmasosaa oli valjastettu rehuviljan viljelyyn. Leipäviljaa eli ruista ja ohraa oli enää viidesosalla pelloista. Rukiin arvo oli myös pysynyt jokseenkin samana vuosina 1860–1910. Samaan aikaan voin hinta oli noussut säännöllisesti. Meijereiden perustaminen olikin tuonut rahatalouden uudella tavalla suomalaiselle maaseudulle. Meijeritalouden myötä kasvaneilla pääomilla kyettiin kehittämään myös muuta maataloutta. (Soininen 1982, 31, 34–35, 41; Östman 2004, 35; Alapuro 2001, 56–57.)

Toisaalta maatalouden kaupallistuminen saattoi myös lisätä jännitteitä maaseudun asukkaiden keskuudessa, mihin Rukiinjyvä-tarinassakin viitataan. ”Vain köyhät” maaseudun asukkaat olivat ymmärtäneet leipäviljan arvon. Kyse oli taloudellis-poliittisesta jaosta. Suurimmat tilat olivat voimakkaimmin kaupallistuneet (Peltonen 2004, 80). Niiden isännät äänestivät suomalaista puoluetta. Pienviljelijät tukeutuivat puolestaan kansan alimpiin kerroksiin nojaavaan maalaisliittoon. Tämä jako repi esimerkiksi pellervolaista osuustoimintaliikettä. (Henttinen 1999, 43, 110–115; 147.)

Kotimaisen ruokaviljan tuotannon vähennettyä oli jouduttu turvautumaan tuontiviljaan. Sen käytön lisäämisen oli mahdollistanut kuljetusteknologian kehitys ja erityisesti rautateiden ja höyrylaivojen käyttöönotto. Viljaa tuotiin paljon Etelä-Venäjältä ja Pohjois-Amerikasta. Tuontiviljan varassa oleminen ei muodostunut ongelmaksi ennen ensimmäistä maailmansotaa, ja osa innokkaimmista karjatalouden kannattajista oli puhunut jopa viljanviljelyn lakkauttamisesta. (Soininen 1982, 31, 34–35, 41.) Tuontiviljan käyttöön oli Suomessa vaikuttanut myös Venäjän harjoittama kauppapolitiikka, joka esti viljatullien asettamisen (Kuisma 1993, 381).

Yksin tullipolitiikka ei kuitenkaan viljanviljelyn vähentämistä selitä, vaan taustalla oli myös rahatalouteen siirtyminen, joka mahdollisti kuluttajille viljan ostamisen. Ilman rahatuloja viljan ostaminen olisi ollut mahdollista, ja tällöin leipävilja olisi Suomessa jouduttu viljelemään itse. Viljan ostoon käytetty raha tuli myös enimmäkseen muualta kuin maatilataloudesta. Käytännössä viljakaupan synnyssä ja tuontiviljan käytön yleistymisessä oli kysymys palkkatyön lisääntymisestä, kotiteollisuuden vilkastumisesta sekä metsäkaupoista, jotka toivat uudella tavalla rahaa ihmisten

käyttöön. Myös väkiluvun kasvu ja elinkeinorakenteen muutos vaikuttivat. Ostoviljan käyttäjiä olivat etenkin kaupunkilaiset, teollisuustyöväki sekä maaseudun tilattomat, jotka eivät kyenneet itse tuottamaan tarvitsemaansa viljaa. (Vihola 2004, 213–214.)

Ensimmäisen maailmansodan aikana viljan hankkiminen onnistui Venäjältä hyvin vuoteen 1917 saakka, vaikka ulkomaankauppayhteydet muualle pitkälti katkesivat. Venäjän ajautuessa sekasortoon, viljan tuonti kuitenkin lakkasi. Suomi ajautui kaaokseen, kun käytettävissä oli yhtä-äkkiä vain murto-osa normaalista vuosittaisesta viljankulutuksesta. Varsinkin kaupungeissa nähtiin nälkää, kun vähäinen kansallinen tuotanto ei riittänyt tyydyttämään tarpeita. Ruuan puute johti myös levottomuuksiin vuosina 1917–1918, ja elintarvikekysymystä onkin pidetty yhtenä syynä vuoden 1918 tapahtumiin. (Rasila 1982b, 163.) Sisällissota vielä entisestään pahensi elintarvikepulaa. Vielä 1920-luvun alussa maalaisliitto asetettiin tavoitteeksi elintarvikeomavaraisuuteen pääsemisen, tuonnin rajoittamisen tulleen sekä köyhyiden poistamisen. Maatalouden harjoittaminen nähtiin enemmän yhteiskuntapolitiikkana kuin kaupallisena toimintana. (Esim. Heinonen 1998, 33.)

Maahengen voimalla urbaania elämäntapaa vastaan

Elintarvikekysymyksen lisäksi myös esimerkiksi hygieniaan liittyvät kysymykset hiersivät Maaseudun Tulevaisuudessa kuuliaisiksi kuvattujen maalaisten ja ylimielisten kaupunkilaisten välillä:

Kaupungeista käsin, mistä kaikki hyvät tavat, neuvot ja ohjeet meille maalaisille työnnetään ja turkutetaan [*sic*], on usein sieltä lähetettyjen maanviljelysapostolien suulla ja sanomalehtienkin palstoilla huudettu meille maalaisille, että >>hoitakaa käymälälantanne hyvin!>> Me maalaiset nöyrinä ja oppivaisina, kuten tavallista, me olemme yrittäneet parhaamme mukaan, me olemme laittaneet käymäläin alle sementtipohjia, kantaneet sinne multaa ja turvepehkoa, lastuja ja lakaisutunkioita, kuten muurahaiset pesäänsä, ja voimme kehaista, että kannattavaa työtä tuo on ollutkin. – – Mutta se meitä maalaisia harmittaa, kun ne samat maanviljelysapostolit – – muut kaupunkilaiset samalla tavalla – istuvat kamarinsa seinän takana olevassa lämpimässä käymäläkopissa, josta viemäri johtaa mereen tai järveen ja tempaavat vetimestä vain kerran, niin taas meni merehen kaikki. – – Meni merehen tai meni kirkkaan sisämaan järven vettä saastuttamaan lavantautibasilleja siittämään, joutuaksensa sieltä taas jälleen joitakin kiertoteitä kaupunkilaisten juotavaksi. (MT 23.4.1918a, Hoitakaa käymälälantanne hyvin.)

Kaupunkien jätevesikysymykseen viittaaminen oli sangen ajankohtaista 1900-luvun alkupuoliskolla, sillä esimerkiksi Helsinki oli kasvanut valtavaa vauhtia. Vuonna 1875 kaupungissa oli ollut 23 000 asukasta, mutta 1900-luvun alussa jo 100 000. Toisaalta jo vuonna 1904 Helsingissä oli käytössä kemiallinen jätevesien puhdistusjärjestelmä (Michelsen 2013, 32), joten ei jätevesien puhdistaminen kaupungeissa täysin tuntematonta ollut.

Varsinaista asiakysymystä tärkeämpää kyseisessä tarinassa oli kuitenkin se tapa, jolla huumorin keinoin politisoitiin tilaa ja osoitettiin yhteiskunnallisten valtasuhteiden olemassaolo (Vrt. Ridanpää 2014, 140–141). Kuvaa ylimielisistä kaupunkilaisista ja tunnollisista ja ahkerista maalaisista rakennettiin kaupunkilaisten hyvien tapojen monopolisoinnin sekä suurempaan oppineisuuteen perustuvan neuvonnan kautta. Uusia oppeja kuvattiin levitettävän maalaisille kuin kristinuskoa pakanoille. Kaupunkilaisten ylimielinen opastus oli kuitenkin otettu nöyrästi vastaan ja maalaiset ovat kovalla työllä tulleet eteviksi ja tuottaviksi ulosteiden hyödyn-täjiksi.

Mukavuudenhaluiset kaupunkilaiset sen sijaan sotkivat edelleen omilla ulosteillaan meren ja järvet sekä levittivät tauteja, joiden uhreiksi sitten itse joutuivat. Ylimielisyyden lisäksi kaupunkilaisten vihjataan siis olevan myös laiskoja ja piittaamattomia niin omasta kuin muidenkin terveydestä. Huumorista huolimatta kirjoituksen perusviesti on selkeä: maalaiset ovat todellisuudessa kaupunkilaisia parempia ihmisiä, vaikka kaupunkilaiset muuta väittivätkin. Tällainen ajatuskulku oli hyvin lähellä maalaisliiton keskeistä ideologista opinkappaletta ”maahenkeä”, joka tarkoitti sekä maanviljelyn merkityksen korostamista että myös maaseutumaisen elämäntavan paremmuutta kaupunkimaiseen elämänmuotoon verrattuna (Mickelsson 2007, 81). Maahengen ilmaisut saivat toisinaan lehden sivuilla sangen deterministisiä piirteitä kuten seuraavat Santeri Alkion kirjoittamat sanat osoittavat:

Ihminen, joka irtautuu välittömästä yhteydestä luonnon kanssa, tulee tavallaan henkisesti sukupuolettomaksi. Siitä syystä kaikki vaistonsa säilyttäneet suurkaupunkien ihmiset aina kaipaavat maalle. – – ihmiskunnan kehitystarve vie elämän takaisin maaseudulle. – – Tulevaisuus lahjoittaa teollisuustyön tekijälle, henkisen työn tekijälle, liikemiehelle ja virkamiehelle lapion käteen ja sen ohessa avaa hänelle tieteen ja ahkeruuden apuneuvoin luonnon salatut aarteet. Kaupunki-ihminen, joka oli niin henkisesti surkastunut, että hän ei voinut itse hankkia itselleen mitään huvia, vaan kaikki piti ostaa, hän, tämä materialismin sieluton orja, tulee löytämään taas elämänilon lähteet. – – Maaseutu on kaupungin äiti.

Sillä on satumaiset uuden luomisen mahdollisuudet. (MT 7.12.1918, Yhteiskunnan kaupunkilaistuminen, maalaiskulttuurin mahdollisuudet.)

Maahenki oli siis tapa rakentaa kollektiivista identiteettiä jakamalla yhteiskuntaa meihin ja ideologisen vastustajan muodostaviin kaupunkimaisiin toisiin, joiden elämäntapa oli terveen ihmisluonnon vastainen. Tämän kehyskertomuksen mukaan maaseutu tulisi kuitenkin lopulta perimään voiton tyhjäan materialismiin ja kulutukseen perustuvasta kaupunkimaisesta elämäntavasta. Kaupunkilaiset tulisivat löytämään elämän tarkoituksensa fyysisestä työstä, tieteestä ja ahkeruudesta, joiden avulla päästäisiin käsiksi luonnon rikkauksiin. Teollisuuden ja kaupunkien kasvusta huolimatta tulevaisuus tulisi siis olemaan maaseudun, ei kaupungin. Talonpoikaisen elämänmenon ihailu liittyi Alkiolla, kuten monella muullakin aikakauden fennomaanilla, tiiviisti myös kansakunnan rakentamiseen. Talonpojat nähtiin yhteiskunnan keskeisimpänä ryhmänä. (Moi-lanen 2008, 47–48.) Tätä taustaa vasten ei ollut ihme, että talonpoikainen elämänmuoto ja arvomaailma kuvattiin tavoittelemisen arvoiseksi myös kaupungeissa.

Täysin ehdoton kahtiajako hyvään maaseutuun ja sitä uhkaavaan pahaan kaupunkiin ei kuitenkaan ollut. Vastakkainasettelua kaupunkien henkistä työtä tekevien herrojen ja maaseudun käytännönläheisten talonpoikien välillä pyrittiin toisinaan myös loiventamaan (esim. MT 10.2.1917, Tarinoita työstä. Mikä on työtä?).

Myös kaupunkien yliopistoissa tehtävän tieteen keskeisestä merkityksestä maaseudun kehittämiseksi esitettiin puheenvuoroja (MT 20.12.1917, Tulevaisuuden pääoma – – ; MT 30.1.1917b, Luonnontiedettä – Kemian saavutuksista I; MT 10.9.1917, Luonnontiedettä – Tiede ja elämä). Lehden sivuilla esiintyi myös äänenpainoja, joissa korostettiin maatalouden ja teollisuuden yhteistyön merkitystä suomalaisen yhteiskunnan kehittämisessä.

Maatalouden tuotantomenetelmissä nähtiin paljon kehitettävää. Esimerkiksi teollisuuden tehokkaat työ- ja työnvälitystavat, parempi palkkaus sekä koneiden käyttö esitettiin asioina, joista myös maataloudessa tulisi ottaa oppia kannattavuuden parantamiseksi. Kehityksestä ei saanut jäädä jälkeen, ettei jouduttaisi toisten jalkoihin. (MT 29.5.1918, Työnvälitys maataloudessa; MT 10.4.1917, Maanviljelijät ja nykyinen aika; MT 31.8.1917, Mille pohjalle on tulevaisuutta rakennettava?) Kaupunkien henkisen työn ja teollisuuden maailma saatettiin valjastaa siis lehden

kirjoittajien tulevaisuuskuvissa tukemaan maatalouden kehittymistä ja tätä kautta maaseudun elinvoimaisuutta. Kaupunkien ja teollisuuden kasvua ei kuitenkaan sinällään ihailtu, vaan ne nähtiin enemmänkin välttämättömänä pahana.

Hegemoninen kamppailu maaseudusta?

Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla vuosina 1916–1918 nähty vahvasti talonpoikaiseen omistukseen pohjautuneen suomalaisen maaseudun nostaminen sen kaikkien jäsenten ideaaliksi elinympäristöksi oli mitä voimakkain poliittinen pelinavaus. Pohjimmiltaan kyseessä oli yritys keskittää valta talonpoikien omiin käsiin maaseudulla. Maaseutu oli se lippu, jonka ympärille joukkoja koottiin ja jonka nimissä valtaa haluttiin käyttää.

Maaseudun Tulevaisuudessa piirretty kuva maaseudun yhteiskunnallisesta tavoitetilasta rakennettiin sen varaan, että talonpojat edustaisivat siellä hegemonista luokkaa, joka pystyisi sulauttamaan myös tilattoman väestön vaatimukset yhteisiksi maaseutuväestön intresseiksi. Tämä edellytti sellaisen poliittisen tarinan luomista (Edelman 1988, 105 Hart 1997, 93; Jumppanen 2009, 79), joka sulki maaseudun ulkopuolelle hegemonista pyrkimystä kyseenalaistavat kilpailevat intressiryhmät, tai ainakin vaihtoehtoisesti sulautti osan kilpailevista diskursseista itseensä (vrt. Rosenqvist 2004, 58).

Tässä tarinassa sosialismi ei kuulunut pienomistukseen pohjautuvalla maaseudulle, eikä sinne sopinut sen kummemmin kapitalistinen suuromistukseen tehtäinen ja patruunoineen. Maaseudun tuli pysyä itsenäisten, mutta valistuneiden talonpoikien tilana. Siellä työväki ja torpparit suorittaisivat työnsä mahdollisimman hyvin haaveenaan oma tilkku maata ja sen tuoma sosiaalinen nousu talollisten arvonantoa nauttivaan yhteiskuntaluokkaan. Puoluepoliittisesti katsoen tällä yhtenäisen maaseudun ideaalin kuvauksella pyrittiin vahvistamaan niitä maalaisliittolaisia sekä vanha- ja nuorsuomalaisia voimia, jotka pyrkivät poliittisesti yhtenäisen maaseudun luomiseen. Tämä oli eittämättä tärkeä tavoite, sillä paluuta säätyvaltiopäivien aikaan ei enää ollut, joten myös talollisten tuli kanavoida poliittinen vaikutuksensa parlamentarismien kautta säilyttääkseen painoarvonsa kaupungistuvassa ja teollistuvassa yhteiskunnassa.

Kaupunkien ja kaupunkilaisten roolina oli toimia tässä hegemonisessa kamppailussa ulkoisina vihollisina. Kyse ei ollut yksinomaan poliittis-taloudellisista seikoista käytävästä kamppailusta, vaan myös laajemmasta modernisaation aiheuttamasta elämäntavan ja arvomaailman murroksesta. Kansainvälisiä esikuvia seuraten kaupunkien paheellinen, laiska, pröystäilevä ja ylimielinen herrasväki ja elinvoimansa koulunpenkillä menettänyt nuoriso tai omaan etuaan äänekkäästi ajavat juurettomat kuluttaja-työläiset olivat ennen kaikkea moraalisen ja fyysisen rappion varoittavia esimerkkejä. Heidän vastapainokseen maaseudun juurevat maanhengen läpäisemät talonpojat puolisoineen kuvattiin vaatimattomiksi, uskossaan vankkumattomiksi ja hyveelliseksi ihmisiksi, jotka tekivät väsymättä raskasta fyysistä työtä ja ymmärsivät omavaraisuuden arvon.

Talonpoikaisen arvomaailman ylemmyys sai lisävahvistusta vuoden 1918 tapahtumista. Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla sisällissotaa käytiin maaseudun ja kaupungin välillä. Kaupungeista johdetusta punakaartista saatu voitto nosti talonpoikaisuuden merkitystä yhteiskunnassa sotien välisenä aikana. Talonpoikien johtama vakaa maaseutu nähtiin kaupunkilähtöisen vasemmistoradikalismien vastavoimana valkoisessa Suomessa. Maaseudun ja kaupungin väliset poliittiset jännitteet eivät kadonneet. (Roselius 2009, 318, 326–328, 333; Roselius 2013, 19–20, 73–74, 255; Jumppanen 2018, 41–42.)

Oikeistoradikalismi nojasi maaseutuun. Esimerkiksi Lapuan liikkeen järjestämä talonpoikaismarssi Helsinkiin heinäkuussa 1930 kertoi omalla konkreettisella tavallaan vastakkainasettelun olemassaolosta. Sen sijaan maaseudun sisällä vastakkainasettelu myös lientyi. Maanomistusolojen uudistamisen myötä monet torpparit ja mäkitupalaiset muuttuivat pientilallisiksi eli talonpojiksi. Kaupunkien kehittäminen jäi toissijaiseksi kysymykseksi vuosikymmeniksi, vaikka kaupungit kasvoivat. (Stark 2006, 231; Roselius 2009, 318, 326–328, 333; Roselius 2013, 19–20, 73–74, 255; Kolbe 1999, 164.)

Maaseudun ja talonpoikaisuuden merkitys säilyi korkeana toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan asti. Tuolloin siirtoväki- ja rintamiehet raivasivat uudistilojaan. Maaseutu toimi jälleen sisä- ja sosiaalipoliittisten ongelmien ratkaisuna. Myös kansallista identiteettiä rakennettiin 1960-luvulle asti Runebergin ja Topeliuksen maaseutuihanteiden hengessä. (Laitinen 1996, 244–245, 258; Koponen & Saaritsa 2019, 378; Kolbe 1999, 164.) Sittemmin 1960–1970-luvuilla Suomi alkoi nopeasti

kaupungistua. Maaseutu ja siihen liittyvät talonpoikaiset arvot menettivät asemaansa suomalaisuuden luonnollisena lähtökohtana.

Maaseudun Tulevaisuuden perintö?

Maaseudun Tulevaisuus on tänään yli 100 vuotta perustamisensa jälkeen yksi merkittävimpiä medioita maassamme. Lehti tekee läheistä yhteistyötä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton kanssa. Lehden linjana on edelleen ”maaseudun puolustaminen”, mutta puoluepoliittisesti Maaseudun Tulevaisuus on sitoutumaton. Lehden sivuilla maaseudun puolustajia kerrotaan tulevan monista eri puolueista (MT 29.5.2019, Moni maaseudun puolustaja ylsi EU-parlamenttiin).

Maalaisliiton poliittinen perillinen Suomen Keskusta on sekin uudistunut. Se on ollut agraaripuolueen sijaan yleispuolue jo vuodesta 1965. Keskustan kannatus kasvoi kaupungeissa voimakkaasti 1960-luvulta 2000-luvulle. Seppo Kääriäisen mukaan kaupungistumisesta huolimatta maaseutuhenkisyys eli alueellisten ja agraaristen juurien painottaminen on vielä 2000-luvullakin ollut merkittävä osa keskustalaista syväidentiteettiä (Kääriäinen 2002, 53–56).

Koko kansakunnan tasolla tarkastellen maaseutuun identifioituminen on edelleen voimakasta. Vuonna 2020 ilmestyneen maaseutubarometrin alustavien tulosten mukaan Suomessa on melkein yhtä paljon niitä, jotka kokevat olevansa sekä maalaisia että kaupunkilaisia (37 %), kuin niitä, jotka identifioituvat yksinomaan kaupunkilaisuuteen (41 %). Maaseutua hyvänä paikkana elää piti peräti 61 prosenttia vastaajista. (Maaseutubarometri 2020 osa 1 julkaisutilaisuuden kooste: Maaseutuun liitetään positiivisia mielikuvia.) Tulokset ovat merkittäviä, sillä yli puolet suomalaisista on asunut kaupungeissa, jo 1950-luvun lopulta lähtien (Tilastokeskus 2009, 72). Oltaisiinko tässä tilanteessa ilman Maaseudun Tulevaisuuden kaltaisia äänekkäitä edunvalvoja, on kysymys, johon ei ole yksiselitteistä vastausta. Maaseutu tai maaseudut kun ovat aina olleet moniäänisiä siinä missä kaupungitkin. Tärkeintä kuitenkin lienee, että maaseudun ja kaupungin suhteet ovat vakaammalla pohjalla kuin reilut sata vuotta sitten.

Lähteet

Sanomalehdet: Kansalliskirjaston digitaalinen aineisto.

- Maaseudun Tulevaisuus 1.10.1916a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125984?page=23>
- Maaseudun Tulevaisuus 1.10.1916b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125984?page=10>
- Maaseudun Tulevaisuus 31.12.1916a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125985?page=5>
- Maaseudun Tulevaisuus 31.12.1916b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125985?page=8>
- Maaseudun Tulevaisuus 3.1.1917a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125986?page=10>
- Maaseudun Tulevaisuus 3.1.1917b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125986?page=14>
- Maaseudun Tulevaisuus 10.1.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1125987?page=5>
- Maaseudun Tulevaisuus 30.1.1917a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126001?page=11>
- Maaseudun Tulevaisuus 30.1.1917b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126001?page=9>
- Maaseudun Tulevaisuus 10.2.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126002?page=12>
- Maaseudun Tulevaisuus 20.2.1917a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126003?page=8>
- Maaseudun Tulevaisuus 20.2.1917b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126003?page=9>
- Maaseudun Tulevaisuus 10.4.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126008?page=14>
- Maaseudun Tulevaisuus 20.4.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126009?page=3>
- Maaseudun Tulevaisuus 15.5.1917a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126031?page=5>
- Maaseudun Tulevaisuus 15.5.1917b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126011?page=4>
- Maaseudun Tulevaisuus 31.5.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126012?page=12>
- Maaseudun Tulevaisuus 15.6.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126013?page=4>
- Maaseudun Tulevaisuus 21.8.1917a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126014?page=21>
- Maaseudun Tulevaisuus 21.8.1917b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126014?page=17>
- Maaseudun Tulevaisuus 21.8.1917c <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126014?page=11>

- Maaseudun Tulevaisuus 31.8.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126015?page=15>
- Maaseudun Tulevaisuus 10.9.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126016?page=14>
- Maaseudun Tulevaisuus 20.12.1917 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126025?page=3>
- Maaseudun Tulevaisuus 23.4.1918a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126030?page=15>
- Maaseudun Tulevaisuus 23.4.1918b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126030?page=6>
- Maaseudun Tulevaisuus 29.5.1918 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126032?page=5>
- Maaseudun Tulevaisuus 12.6.1918 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126033?page=6>
- Maaseudun Tulevaisuus 22.6.1918a <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126034?page=13>
- Maaseudun Tulevaisuus 22.6.1918b <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126034?page=11>
- Maaseudun Tulevaisuus 7.12.1918 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126046?page=8>
- Maaseudun Tulevaisuus 31.12.1918 <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1126048?page=10>

Kirjallisuus

- Alanen, Aulis 1964. Hannes Gebhard. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Ahlbeck, Jutta, Päivi Lappalainen, Kati Launis & Kirsi Tuohela 2013. Degeneraatio ja modernisoituva Suomi – Sairausten kulttuuristen merkitysten jäljillä. Kulttuurintutkimus 30, 2. 3–15.
- Alapuro, Risto 2001. Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933. Tammi, Helsinki.
- Alasuutari, Pertti & Eero Alasuutari 2011. Maaseudun merkitykset suomalaisessa julkisessa keskustelussa – Diskurssianalyttinen tarkastelu. Sitran selvityksiä 50.
- Cameron, Ross 1999. Tom Thomson, Antimodernism, and the Ideal of Manhood. Journal of Canadian Historical Association. Vol. 10, no. 1. 185–208.
- Douglas, Mary 2001. Purity and Danger – An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo. Taylor & Francis e-Library, New York.
- Edelman, Murray 1988. Constructing the Political Spectacle. The University of Chicago Press, Chicago.
- Eskola, Antti 1965. Maalaiset ja kaupunkilaiset. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Gramsci, Antonio 1973. Selections from Prison Notebooks. Hoare, Quentin & Geoffrey Nowell-Smith (toim. & käänt). Lawrence and Wishart, London.
- Hart, Rhoderick P. 1997. Modern Rhetorical Criticism. Allyn & Bacon, Boston.
- Hayden, White 1975. Metahistory – The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe. The Johns Hopkins University Press, Baltimore & London.
- Heinonen, Visa 1998. Talonpoikainen etiikka ja kulutuksen henki. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

- Henttinen, Annastiina 1999. Kolmannen tien etsijät. Teoksessa Kuisma, Markku, Annastiina Henttinen, Sami Karhu & Maritta Pohls (toim.) *Kansan talous – Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899 –1999*. Pellervo-Seura Ry, Kirjayhtymä Oy, Helsinki.
- Inglehart, Ronald & Wayne Baker 2000. Modernization, Cultural Change and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*. Vol. 65, No. 1. 19–51.
- Jackson, Patrick Thaddeus 2006. *Civilizing the Enemy – German Reconstruction and the Invention of the West*. The University of Michigan Press.
- Jalava, Marja 2005. Ikuinen talonpoika ja kiverämään nomadit – maaseudun ja kaupungin vastakohtaisuus Oswald Spenglerin Länsimaiden perikadossa. Teoksessa Joutsivuo, Timo & Marko Kekäläinen (toim.) *Kaupunkikuvia ajassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 261–298.
- Jansson, David 2003. American national identity and the progress of the New South in *National Geographic Magazine*. *Geographical Review* 93 (3). 350–369.
- Jansson, David 2005. 'A Geography of Racism': Internal Orientalism and the Construction of American National Identity in the Film *Mississippi Burning*. *National Identities* 7 (3). 265–285.
- Joutsivuo, Timo & Markku Kekäläinen 2005. Kaupunki historian kuvastimessa antiikista 1900-luvun alkuun. Teoksessa Joutsivuo, Timo & Marko Kekäläinen (toim.) *Kaupunkikuvia ajassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 7–26.
- Jumppanen, Aapo 2009. United with the United States – George Bush's Foreign Policy toward Europe 1989–1992. *Jyväskylän Studies in Education, Psychology and Social Research* 359. University of Jyväskylä, Jyväskylä.
- Jumppanen, Aapo 2018. Maaseudun ja kaupungin konflikti *Maaseudun tulevaisuus* -lehden sivuilla 1916–1918. Maaseudun uusi aika 1/2018. Ss. 35–44, 10 s. Saatavissa: <http://www.mua-lehti.fi/wp-content/uploads/2018/05/MUA-2018-1-Jumppanen.pdf> [Viitattu 2.2.2021].
- Kajander, Konsta 2020. Talonpoika, herra, puoliherra. Etnologinen tutkimus puoliherra-kategorioista ja talonpoikaisuuden kulttuurisista malleista suomalaisissa sanomalehdissä 1847–1870. *JYU Dissertations* 316. Jyväskylän yliopisto.
- Keränen, Marja 1998. Johdanto: Miksi tutkimme Suomea. Teoksessa Keränen, Marja (toim.) *Kansallisvaltion kielioppi*. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä. 5–16.
- Kolbe, Laura 1999. Suomalainen kaupunki – Historian hierarkioita ja modernia lähielämää. Teoksessa Löytönen, Markku & Laura Kolbe (toim.) *Suomi – Maa, kansa, kulttuurit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 156–170.
- Koponen, Juhani & Sakari Saaritsa 2019. Tie Suomeen: Toinen kertomus. Teoksessa Koponen, Juhani & Sakari Saaritsa (toim.) *Nälkämaasta hyvinvointivaltioksi*. Gaudeamus, Helsinki. 347–407.
- Kuisma, Markku 1993. *Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620–1920*. Suomen historiallinen seura, Helsinki.
- Kuisma, Markku 1999. ”Meillä ei ole mitään Rockefelleriä...mutta meillä on osuustoiminta”. Teoksessa Kuisma, Markku, Annastiina Henttinen, Sami Karhu & Maritta Pohls (toim.) *Kansan talous – Pellervo ja yhteisen yrittämisen idea 1899–1999*. Pellervo-Seura Ry, Kirjayhtymä Oy, Helsinki.

- Kuusisto, Riikka 1999. Western Definitions of War in the Gulf and in Bosnia – The Rhetorical Frameworks of the United States, British and French Leaders in Action. Finnish Society of Sciences and Letters: Finnish Academy of Science and Letters.
- Kääriäinen, Seppo 2002. Sitä niittää, mitä kylvää. Keskustan strategiset valinnat 1964–2001. Gummerus, Jyväskylä.
- Laaksonen, Pekka 2006. Lukijalle. Teoksessa Laaksonen, Pekka (toim.). Maaseudun puolesta – Kirjoituksia Maaseudun Tulevaisuuden yhdeksältä vuosikymmeneltä. Maahenki, Helsinki. 7–8.
- Laitalainen, Elina & Tiina Silvasti 2007. Talonpoikainen identiteetti – Vaikeuttaako se maataloudesta luopumista? Maaseudun uusi aika 3/2007. 5–19.
- Laitinen, Erkki 1996. Sankaritarina vai virheliike – Karjalaisen siirtoväen ja rintamamiesten asuttaminen toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.). Siperiasta siirtoväkeen – Murrosajoja ja käännekohtia Suomen historiassa. Kopi-Jyvä Oy, Jyväskylä.
- Maaseutupolitiikka.fi 2020. Maaseutubarometri 2020 osa 1 julkaisutilaisuuden kooste: Maaseutuun liitetään positiivisia mielikuvia. Saatavissa: <https://www.maaseutupolitiikka.fi/uutiset/maaseutubarometri-2020-julkaisutilaisuuden-kooste> [Viitattu 3.2.2021].
- Mattila, Markku 1994. ”Eugeenikkojen eurooppalainen”. Teoksessa Halmesvirta, Anssi (toim.). Eurooppalainen ihminen – Todellisuutta, ihanteita ja pelkoja. Atena Kustannus, Jyväskylä. 225–250.
- Meldrum, Barbara 1978. The Agrarian versus Frontiersman in Midwestern Fiction. Heritage of the Great Plains. Issue 11.1–11.4. 3–18.
- Michelsen, Karl-Erik 2013. Kone – Perhe, yrittäjyys ja yritys teollisuuden vuosisadalla, Otava, Helsinki.
- Michelsen, Karl-Erik 1999. Viides sääty – insinöörit suomalaisessa yhteiskunnassa. Tekniikan akateemisten liitto TEK, Suomen historiallinen seura, Helsinki.
- Mickelsson, Rauli 2007. Suomen puolueet – Historia, muutos ja nykypäivä. Vastapaino, Tampere.
- Mikkola, Kati 2006. Modernisaation vastavirrassa – Uutuuksien vastustuksen syitä ja keinoja modernisoituvassa Suomessa. Teoksessa Helsti, Hilikka, Laura Stark & Saara Tuomaala (toim.). Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Moilanen, Laura-Kristiina 2008. Talonpoikaisuus, säädyllisyys ja suomalaisuus 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomenkielisen proosan kertomana. Jyväskylä Studies in Humanities 105. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Moni maaseudun puolustaja ylsi EU-parlamenttiin 2019. Maaseudun Tulevaisuus 29.5.2019. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/artikkeli-1.438690> [Viitattu 3.2.2021].
- Palonen, Kari 1993. Introduction: from policy and polity to politicking and politicization. Teoksessa Palonen, Kari & Tuija Parvikko (toim.). Reading the Political – Exploring the Margins of Politics. The Finnish Political Science Association, Tampere. 6–16.
- Peltonen, Matti 2004a. Uudet kaupallistumisen muodot. Teoksessa Peltonen, Matti (toim.). Suomen maatalouden historia II – Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 77–135.

- Peltonen, Matti 2004b. Torpparikysymys. Teoksessa Peltonen, Matti (toim.). Suomen maatalouden historia II – Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 217–262.
- Piispanen, Sirkku & Torsti Hyryläinen 2015. Kaupungin herrat ja salomaiden ymmärtämättömät asukkaat – maaseutu ja kaupunki Mikkelin paikallislehtien keskusteluissa 1861–1910. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin raportteja 157.
- Pratt, Andy 1996. Discourses of Rurality: loose talk or social struggle? *Journal of Rural Studies*. 12:1. 69–78.
- Rasila, Viljo 1982a. ”Liberalismin aika”. Teoksessa Ahvenainen, Jorma, Erkki Pihkala & Viljo Rasila (toim.). Suomen taloushistoria 2 – Teollistuva Suomi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 13–26.
- Rasila, Viljo 1982b. ”Kehitys ja sen tulokset”. Teoksessa Ahvenainen, Jorma, Erkki Pihkala & Viljo Rasila (toim.). Suomen taloushistoria 2 – Teollistuva Suomi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 154–171.
- Rasila, Viljo 1982c. Väestönkehitys ja sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Ahvenainen, Jorma, Erkki Pihkala & Viljo Rasila (toim.). Suomen taloushistoria 2 – Teollistuva Suomi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. 132–153.
- Rekonen, Petri 2013. Raha, aika, itseuri. Modernin maailman synty paikallisena ilmiönä – Modernisaatio Savossa ja Etelä-Pohjanmaalla vuosina 1870–1917. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Ridanpää, Juha 2014. Humour is Serious as a Geopolitical Speech Act: IMDb film Reviews of Sach Baron Cohen's *The Dictator*. *Geopolitics* 19:1. 140–160.
- Riukulehto, Sulevi 1998. The Concepts of Luxury and Waste in American Radicalism, 1880–1929. The Finnish Academy of Science and Letters, Helsinki.
- Roselius, Aapo 2009. Suojeluskunnat ja maakunnallinen identifikaatio. Teoksessa Lähteenmäki, Maria (toim.). Maa, seutu, kulmakunta – Näkökulmia aluehistorialliseen tutkimukseen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 317–337.
- Roselius, Aapo 2013. Isänmaallinen kevät – Vapausotamyitin alkulähteillä. Tammi, Helsinki.
- Rosenqvist Olli 2004. Maaseudun asemituminen myöhäismodernissa yhteiskunnassa. ACTA WASAENSIA No 129. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Salokangas, Raimo 1982. Puolueen aseet – Maalaisliiton sanomalehdistön synty ja sen asema puolueessa ja sanomalehtimarkkinoilla 1906–1916. Historiallisia tutkimuksia 116. Suomen historiallinen seura.
- Silvennoinen, Oula, Marko Tikka & Aapo Roselius 2015. Suomalaiset fasistit – mustan sarastuksen airuet. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.
- Soininen, Arvo M. 1982. Maa- ja metsätalous. Teoksessa Ahvenainen, Jorma, Erkki Pihkala & Viljo Rasila (toim.). Suomen taloushistoria 2 – Teollistuva Suomi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki 1982. 27–51.
- Stark, Laura 2006. Johdanto – Pitkospiuta modernisaation suolle. Teoksessa Helsti, Hilikka, Laura Stark & Saara Tuomaala (toim.). Modernisaatio ja kansan kokemus Suomessa 1860–1960. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 9–46.
- Sysiharju, Anna-Liisa 2001. Gebhard, Hannes (1864–1933). Kansallisbiografia-verkkopublication. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. Saatavissa: <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4278/> [Viitattu 11.11.2016].

- Teräväinen, Erkki 2016a. Hannes Gebhard lausui Maaseudun Tulevaisuuden syntysanat 102 vuotta sitten. Maaseudun Tulevaisuus. Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-talous/hannes-gebhard-lausui-maaseudun-tulevaisuuden-syntysanat-102-vuotta-sitten-1.142530> [Viitattu 3.11.2016].
- Teräväinen, Erkki 2016b. Maaseudun Tulevaisuus – 100 vuotta Suomen äänen kannattaja. Maahenki, Helsinki.
- Tilastokeskus 2009. Taajama-alueiden maapinta-ala, väkiluku, asukastiheys sekä asuinhuoneistojen ja rakennusten määrä, 1960–2008. Tilastollinen vuosikirja. Tilastokeskus, Helsinki.
- Vihola, Teppo 2004. Pärjääkö pienviljely? Teoksessa Peltonen, Matti (toim.) Suomen maatalouden historia II – Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. 135–216.
- Viita, Pentti 2012. Suomen talonpoika 800–2010. Etelän kirja, Helsinki.
- Östman, Ann-Catrin 2004. Modernisoitua maatalous. Teoksessa Peltonen, Matti (toim.) Suomen maatalouden historia II – Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki. s. 19–76.